

Yksilöllinen sijaishoito kaikenikäisille omaishoidettaville

- **omaishoitajat ansaitsevat mahdollisuuden lepoon ja virkistykseen**

Kuntavaaliehdokas, onko sinulla käsitystä mitä on omaishoitajan arki ja onko heillä mahdollisuus vapaapäiviin? Tiedätkö, miten arvokas omaishoitaja on kunnalle?

Juhlapuheet eivät auta pitkälle arjen haasteissa. Omaishoitajat kokevat tarvitsevansa konkreettista apua arkeen, joka sisältää aidosti yksilöllisiä vaihtoehtoja ja turvan siitä, että tarvittavat palvelut ovat saatavissa lakien ja asetusten mukaisesti.

Keskeinen osa omaishoitajan jaksamista ovat yksilölliset sijaishoitomahdollisuudet, oli kyseessä sitten erityislapsen, puolison tai vanhempiansa omaishoitaja. Omaishoitajien tarpeita ovat mahdollisuus levätä vaativan hoitotyön keskellä, hoitaa parisuhdetta, saada hetkeksi omaa aikaa, käydä asioilla tai vaikkapa järjestöjen vertaistoiminnassa. Omaishoitajan uupumisen ennaltaehkäisy on sekä inhimillisesti että taloudellisesti järkevää.

Suomessa on noin 350 000 ihmistä, jotka tekevät sitovaa omaishoitotyötä, omaishoitajan statuksella tai ilman. Sopimusomaishoitajia eli omaishoidon tukea saavia Suomessa on 48 700, joista 20 700 on työikäisiä omaishoitajia. Etelä-Pohjanmaalla tukea saa on noin 2 400 omaishoitajaa. Omaishoidon tuen ulkopuolella olevia omaishoitajia on alueellamme moninkertainen määrä.

Omaishoitotilanne mielletään usein vain ikäihmisten hoitamiseksi, vaikka monet hoidettavat läheiset ovat lapsia tai työikäisiä. Omaishoidontuen ja siihen liittyvien palvelujen väliinputoajia ovat erityisesti mielenterveysomaiset ja monet lasten omaishoitajat, erityisesti neurokirjoon kuuluvien lasten vanhemmat. Tehostettua tai erityistä tukea saavia peruskoululaisia oli Etelä-Pohjanmaalla n. 3800. Kaiken tuen ulkopuolella on kuitenkin moninkertainen määrä lapsia ja nuoria. Näin ollen erityislapsia on toiminta-alueella varovasti arvioituna nelinkertainen määrä.

Kaiken ikäisten omaishoitajat kaipaavat ensisijaisesti apua kotiin. Yhä enemmän kaivataan myös ilt- ja viikonloppuhoitoaikoja, jotka mahdollistaisivat omaishoitajille vapaata. Osapäiväisestä hoitovapaasta on hyviä kokemuksia. Varsinkin, kun palvelusuhde on jatkuva, se on molemmille osapuolille mieluisaa ja mukavaa. Omaisesta huolehtiva voi silloin turvallisesti mielin olla pois kotoa omilla asioillaan.

On otettava myös huomioon se suuri joukko ihmisiä, jotka hoivaavat erityistä tukea tarvitsevia läheisiään ilman omaishoitajasopimusta. Myös he tarvitsevat lepoa, virkistystä ja vapaapäiviä. Heidän avun ja levon tarpeestaan on hyvä keskustella hoito- ja palvelusuunnitelmaa laadittaessa. Koska tätä ei ole säädetty lailla, näiden ihmisten tuki jää meidän kokemuksemme mukaan vähäiseksi.

Osa omaishoitajista ei käytä heille kuuluvia lakisääteisiä vapaita. Tämä johtuu muun muassa siitä, että hoidettava ei halua lähteä kodistaan outoon ympäristöön. Yksikkö, minne hoidettava viedään, ei tunnu välttämättä mielekkäältä ja turvalliselta. Se voi sekoittaa päivärytmiä ja arkea.

Hoidettavan kunto voi hoitajakson aikana heikentyä ja aiheuttaa omaishoitajalle enemmän huolta ja työtä kuin antaa lepoa. Olisikin aina pohdittava yksilöllisesti mikä sijaishoitotapa sopii juuri tälle asiakkaalle ja tarjottava nimenomaan kuntouttavaa sijaishoitoa/vuorohoitoa.

Vuorohoidossa hoidon tulisi olla yksilöllistä ja kodinomaista. Samassa vuorohoitoyksikössä ei pitäisi olla yhtä aikaa kehitysvammaisia ihmisiä, ikäihmisiä, psykiatrisia kuntoutujia ja kaiken ikäisiä muistisairaita ihmisiä. Vuorohoitopaikat pitäisivät olla yksilöllisesti valittuja ja myös omaishoitajat huomioonottava. Omaishoitajan täytyisi saada valita vapaansa ajankohdan, sillä nykyään vapaan ajankohdan määrittää pääasiassa se onko vuorohoitopaikassa sillä hetkellä tilaa. Palveluja järjestetään tällöin organisaation, ei asiakkaan tarpeista käsin.

Omaishoitajuus voi olla hetkellistä, pitkäaikaista ja tuen tarpeet myös moninaisia. Kaikessa oikea-aikainen tuki tuo kuitenkin hyvinvointia ja vie myös vähemmän resurssia, kuin jo kriisiytymään päässeet tilanteet. Omaishoitajan työ maksaa kunnalle 12 000 euroa vuodessa, kun taas palveluasuminen 63 000 euroa. On siis myös taloudellisesti järkevää tukea omaishoitajan työtä ja jaksamista.

Omaishoitolaissa veloitetaan järjestämään hoito tarkoituksen mukaisesta hoitajan vapaan aikana. Kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikaisen hoidon tekemällä tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen. Omaishoitajan sijaisen avulla toteutettava hoito järjestetään hoidettavan kotona. Omaishoitajan vapaajärjestelyt tulee toteuttaa yksilöllisesti sekä omaishoitajaa että hoidettavaa kuunnellen.

Etelä-Pohjanmaan omaisjärjestöjen vaikuttamisryhmä - ÄMYRI